

อธิปไตยกับสังคมไทย : ทฤษฎี ปัญหา และทางออก

Sovereignty and Thai Society : Theory Problems and Solution

พระปลัดสมบัติ ฐิติภาโณ (นวลระยอง)

Phrapalud Sombat Thitiṅaṇo (Nuanra-ong)

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมโดยคำนึงถึงหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน การดำรงอยู่ในสังคมด้วยการยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตใช้ชีวิตอย่างมีสติ มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักเหตุผล ความถูกต้อง ดีงาม และเป็นธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยธรรม เพราะเมื่อบุคคลมีธรรม ในการดำเนินชีวิต กุศลกรรมความดีเท่านั้นที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเจริญรุ่งเรืองได้ ใช้ธรรมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันก็จะหมดไป เพราะบุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยเหตุผล และเมื่อใช้ธรรมในการดำเนินชีวิต บุคคลผู้ดำรงอยู่ด้วยธรรมจะช่วยสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุข เป็นสังคมที่พึงปรารถนาในที่สุด สถาบันครอบครัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงสร้างสังคมอย่างมั่นคงโดยอาศัยสมาชิกของครอบครัว ที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม

Abstract

Buddhism teaches people to live together in society, taking into account their duty to treat each other. The existence of the society with the principles of living life consciously. An anchor with a fair mind. The Buddha taught that humans interact with each other using the main reason why the accuracy is fairly good for society to live a rich social justice. When a person is justified, I wrong in life. I wrote a good charity that encourages people to be prosperous. I used to solve various problems of the religious problems that arise in contemporary Thai society, it will go away. The people in the community together for a reason. The accuracy is pretty good, and when people use the equity in their life, rather than causing additional problems. But the people who live with a fair society and a peaceful, secure and peaceful society. The social desirability of everybody in the end. Family will serve as one element of the social structure is not stable. Is based on the composition of the family members. Each of their duties properly. The family. Husband, wife and children. Marital status of parents is a member of the family is full of children, parents and families without children. Or the father or mother. One should not be construed as a complete family.

๑. บทนำ

สังคมมนุษย์อาศัยความสัมพันธ์ จินตนาการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดและความผาสุกของมนุษย์เอง แต่เนื่องจากธรรมชาติมนุษย์มีอวิชชา หรือความรู้เป็นพื้นฐาน ประกอบกับขาดการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ เพราะเมื่อมนุษย์สร้างสังคมขึ้น สังคมจะสงบและผู้คนจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม^๑

เมื่อศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของชุมชนและความเป็นมาของผู้นำจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่านับตั้งแต่มนุษย์ได้รวมตัวกันเป็นชุมชนเล็กๆ ประกอบด้วยผู้คนในเผ่าเดียวกัน มนุษย์ประสบปัญหาแรก คือ ปัญหาทางศีลธรรมในชุมชน ทำให้มนุษย์คิดถึงผู้นำโดยคนในชุมชนนั้นได้ประมุขลงมติกันเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น มีรูปงาม บุคลิกภาพดี มีอำนาจมากกว่าให้เป็นผู้นำ พร้อม

^๑ พระมหาบุญเพียร ปญฺญวโร (แก้ววงค์น้อย), **แนวคิดและวิธีขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทนำ.

กับมอบอำนาจให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำสามารถกำจัดผู้ที่ต้องกำจัด ดำเนินผู้ที่ต้องดำเนิน เนรเทศผู้ที่ต้องเนรเทศได้ อำนาจที่ว่านี้ต่อมาในทางการปกครองเรียกว่า อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นอำนาจสูงสุดที่ผู้นำใช้ในการปกครองประเทศ อำนาจอธิปไตยนี้แม้จะเป็นของประชาชน แต่ผู้ที่ใช้อำนาจดังกล่าว คือ นักการเมือง เนื่องจากอำนาจเป็นใหญ่ในโลก ดังนั้น นักการเมืองจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกด้าน เพราะนักการเมืองมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และดำเนินตามนโยบายในการบริหารประเทศ^๒ เป็นผู้สืบทบาทสำคัญ ในอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจเด็ดขาด (absoluteness) ครอบคลุม (comprehensive-ness) มีความถาวร (permanence) และไม่อาจถูกแบ่งแยกได้ ทั้งนี้เพื่อให้ให้นักการเมืองสามารถบริหารประเทศโดยสะดวกฉับไว และเกิดประสิทธิผล ตามเจตนารมณ์ของเจ้าของอำนาจ คือ ประชาชน^๓

ปัจจุบันนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ขาดความสามัคคี ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันและกันใช้อำนาจโดยมิชอบ แสวงหาประโยชน์ตนและพวกพ้อง ก้าวก้าวแทรกแซงข้าราชการประจำ ดำเนินการทางการเมืองไม่มีประสิทธิภาพ พรรคการเมืองมุ่งอำนาจเป็นส่วนใหญ่ และไม่อยู่ร่วมกันทำงานด้วยอุดมการณ์นิยม ยึดหลักประโยชน์นิยม อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และการควบคุมพฤติกรรมของนักการเมืองที่ไม่พึงประสงค์ อาจทำได้โดยวิธีทางของกฎหมาย ใช้ระบบควบคุมบุคคลโดยแนวปรัชญาที่ว่า แม้ตัวบุคคลจะไม่ดีแต่ถ้าระบบดีก็สามารถควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้ทำชั่วได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายแม้จะเข้มงวด เคร่งครัด และรัดกุมเพียงไร ก็ควบคุมได้เฉพาะพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น ส่วนพื้นฐานแห่งความชั่วเกิดจากจิตใจของคนหากใจยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ซึมซับในการเกลียดชังกล่าวบาป มีศิริโอตตตบปะ กฎหมายก็คงไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นการจัดระบบที่ดี ต้องควบคู่กับการพัฒนาคนให้มีธรรม เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองหรือนักการเมืองมีธรรม ประชาชนก็มีความสงบร่มเย็น ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า “ในแว่นแคว้นของนักการเมือง ผู้มีเมตตาธรรม มีความมั่นคง ประชาชนจะนอนเป็นสุข เหมือนนอนอยู่ในบ้านของตนเอง ได้ร่มเงาเย็นสบาย”^๔ นักการเมืองจะต้องเคารพธรรมเอื้อเพื่อต่อธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นตัวนำ มีธรรมเป็นอำนาจ (ธรรมาธิปไตย) ใช้ธรรมในการคุ้มครองประชาชน ทั้งทหาร นักปกครอง พราหมณ์ คหบดี ชวานิคม ชาวชนบท ตลอดจนถึงสัตว์ต่างๆ อย่างเป็นธรรม^๕ ซึ่งนักการเมืองถ้าขาดหลักธรรมประจำใจ จะมีผลต่อความเสื่อมของประเทศ

^๒ มนตรี ธีรธรรมพิทักษ์, จริยธรรมกับภาวะผู้นำ: ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ที่มีต่อผู้นำทางการเมือง, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๐.

^๓ วิษณุ เกรืองาม, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๑.

^๔ ชู.ชา. (ไทย) ๒๘/๕๐/๑๑.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕/๖๕.

ชาติ ยิ่งถ้ามีการเมืองที่มีกำลังอำนาจและเป็นคนพาลก็ย่อมไม่เป็นผลดี แต่ถ้ามีการเมืองเป็นปราชญ์และมีกำลังเข้มแข็ง จึงจะเป็นผลดี^๖

๒. ความเป็นมาของอริปไตย

อริปไตยมาจากการรวมตัวของคนในสังคมขนาดเล็กคือ ครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และพัฒนามาเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้น จนกลายเป็นชุมชนทางการเมืองของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในอาณาเขตเดียวกัน ในดินแดนที่แน่นอน และมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอริปไตยและความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐอื่นๆ รัฐก็ถูกจัดตั้งขึ้นด้วยเจตนาารมณ์ของมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อความดีงามของการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นอริปไตย หรืออำนาจอริปไตยได้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเริ่มก่อตั้งรัฐจะเห็นได้ว่ารัฐที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ คือ ประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอริปไตย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดรัฐ

รัฐ (State) พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานหมายถึง แวนแคว้น บ้านเมือง ประเทศ มาจากคำบาลี รัฐฐ หรือ ราชฐ ในภาษาสันสกฤต รัฐเป็นหน่วยการเมืองที่สำคัญที่สุด^๗

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า รัฐ เป็นวิวัฒนาการทางธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเริ่มจากปัจเจกบุคคลแล้วขยายออกเป็นครอบครัว จากครอบครัวเป็นหมู่บ้าน จนถึงเมือง และนครรัฐในที่สุด ซึ่งเป็นจุดสุดยอดทางพัฒนาการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์อยู่เมือง ย่อมสามารถใช้ศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในตนให้บังเกิดผลทางอารยธรรมได้อย่างเต็มที่^๘ และรัฐเป็นสังคมสูงสุด โดยได้รวบรวมสังคมทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุถึงความดีงามขั้นสูงสุด อริสโตเติล เชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถจะประสบความสุขและความสมบูรณ์สุดยอดได้หากปราศจากรัฐ^๙

^๖ ดูรายละเอียดใน... ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๐๓๑-๓๒๒/๒๑๐.

^๗ โกวิท วงศ์สุวรรณ, **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ ๒๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : โรงพิมพ์สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพงแสน, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔.

^๘ สลักษณ์ ศิวรักษ์, **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๓), หน้า ๓๑.

^๙ อานนท์ อภาภิรม, **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ และอับราฮัม แคปแลน (Harold Lasswell and Abraham Kaplan) ให้ความหมายของรัฐว่า ได้แก่กลุ่มคนที่รวมกันเป็นระเบียบ และอาศัยอยู่ในอาณาเขตร่วมกัน และมีอำนาจอธิปไตยสูงสุดในอาณาเขตนั้น^{๑๐}

วูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson) ให้คำจำกัดความของคำว่า “รัฐ” เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๙ ในขณะที่ยังเป็นนักรัฐศาสตร์หนุ่ม ก่อนที่ท่านจะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกันในอีก ๒๔ ปีต่อมา คือ ประชาชนที่รวมตัวกันโดยกฎหมายภายในดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน คำจำกัดความของท่านยังคงใช้ได้ในฐานะที่เป็นคำอธิบายง่ายๆ ของแนวความคิดนามธรรมที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งไปตามประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ของนักวิชาการ และการใช้ถ้อยคำ การให้คำนิยามคำว่า “รัฐ” เป็นเรื่องที่ยาก นอกจากในทางกฎหมายเท่านั้นที่พอจะให้คำนิยามได้ แต่กระนั้นก็ยังไม่ชัดเจนนัก เพราะฉะนั้นนักเขียนตำราซึ่งเป็นนักนิติศาสตร์เป็นจำนวนมากจึงหลีกเลี่ยงที่จะให้คำนิยาม และมุ่งไปให้คำอธิบายถึงองค์ประกอบของรัฐว่ามีอะไรบ้าง^{๑๑}

ไฟโรจัน ชัยนาม ให้ความหมายของคำว่า รัฐ หมายถึง ชุมชนของมนุษย์จำนวนหนึ่ง ซึ่งได้ตั้งมั่นอยู่อย่างถาวรบนพื้นที่ที่มีอาณาเขตอันแน่นอน และอยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน ถ้าเป็นการภายในก็แสดงถึงว่า รัฐบาลมีอำนาจสูงสุดเหนือบุคคลภายในชุมชนนั้น ถ้าเป็นภายนอกก็แสดงถึงความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐอื่น^{๑๒}

รุจิรา เตชางกูร ให้ความหมายของคำว่า รัฐ หมายถึง ประชาคมมนุษย์ในดินแดนหนึ่งที่มีอำนาจรัฐเป็นพื้นฐาน และเป็นการจัดองค์การทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง รัฐนี้จะมีลักษณะสังคมแตกต่างจากสังคมมนุษย์อื่น ตรงที่สังคมมนุษย์หรือประชาคมมนุษย์อื่นๆ ไม่มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง ฉะนั้น รัฐจึงมีความสมบูรณ์ของการจัดองค์การทางการเมือง มากกว่าประชาคมมนุษย์อื่นๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน กลุ่มอุดมการณ์ สมาคมหรือชมรม เป็นต้น^{๑๓}

^{๑๐}บรรพต วีระสัย และสุชุม นวลสกุล, **แนวคำบรรยายรัฐศาสตร์ทั่วไป**, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, มปป.), หน้า ๑๗.

^{๑๑}สนธิ เตชานันท์, **พื้นฐานรัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

^{๑๒}ไฟโรจัน ชัยนาม, **สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๑๑.

^{๑๓}รุจิรา เตชางกูร, และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ, **หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

จากคำจำกัดความของคำว่า รัฐ เบื้องต้น สรุปว่า รัฐ หมายถึง ชุมชนทางการเมืองของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ เป็นคณะในอาณาเขตหรือดินแดนที่แน่นอน อยู่ภายใต้กฎระเบียบอันเดียวกัน และมีอำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดภายในรัฐ หรืออาณาเขตนั้น ทั้งนี้รัฐจะเป็นรัฐที่สมบูรณ์ได้นั้นก็ต้องมีปัจจัย หรือองค์ประกอบหลายอย่างเป็นตัวสนับสนุน ดังจะกล่าวต่อไป

๒.๒ องค์ประกอบของรัฐ

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความของรัฐข้างต้น จะเห็นว่ารัฐนั้นเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของประชาชนที่มีมติข้อตกลง ทำสัญญาต่อกันและอยู่ภายใต้กฎระเบียบอันเดียวกัน และต่อไปจะได้กล่าวถึงเรื่ององค์ประกอบสำคัญของรัฐ ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ^{๑๔} ประกอบด้วย

๑) ประชากร (Population) ทุกรัฐต้องมีประชากรอาศัยอยู่จึง เป็นรัฐได้และในขณะเดียวกันประชาชนที่ไม่มีดินแดนต้องร่อนเร่พเนจรก็ไม่อาจถือเป็นรัฐ ประชากรที่กล่าวถึงนี้จะต้องมีหลักแหล่งทำมาหากิน และดำรงชีวิตอยู่ภายในขอบเขตที่เรียกว่ารัฐ สำหรับจำนวนประชากรไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนว่าจะต้องมีประชากรเท่าใดจึงจะเป็นรัฐได้ อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า พลเมืองจำนวนหมื่นหรือแสนเป็นจำนวนที่ไม่เหมาะสมที่จะถือว่าเป็นรัฐที่ดีเพราะมีมากเกินไป รัฐที่ดีควรมีประชากรประมาณห้าพันคน สืบต่อมาอีกหลายศตวรรษ รูสโซ (Rousseau) ชาวฝรั่งเศสมีความคิดว่าจำนวนพลเมืองหนึ่งแสนคนเป็นจำนวนที่เหมาะสมที่จะจัดตั้งรัฐ จะเห็นได้ว่านักรัฐศาสตร์ทั้งสองคนมีความคิดตรงกันว่า จำนวนประชากรน้อยทำให้เกิดรัฐที่เหมาะสมและดีได้ อันเป็นรากฐานที่สนับสนุนให้เกิดหน่วยการปกครองท้องถิ่น

๒) ดินแดน (Territory) รัฐจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีดินแดนอันแน่นอน การมีดินแดนที่มีเส้นพรมแดนหรือเส้นเขตแดนอันเป็นที่ยอมรับในหมู่ชนานาประเทศ ไม่ว่าจะโดยข้อเท็จจริงหรือโดยสนธิสัญญา หรือการรับรองขององค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งประเทศที่มีอาณาเขตติดกัน อาจแบ่งเขตดินแดนได้ ๒ ทาง คือ การแบ่งเขตตามสภาพธรรมชาติ และการแบ่งเขตโดยการกำหนดขึ้นเอง คำว่าดินแดนหมายถึงพื้นดิน (Land) ทะเล (Sea) และเขตท้องฟ้าเหนือพื้นดิน (Air) ฉะนั้นอำนาจปกครองของรัฐจึงมีอยู่เหนือดินแดนภายในรัฐ

๓) รัฐบาล (Government) คือองค์การและผู้แทนขององค์การ ที่ดำเนินงานของรัฐเรียกว่า “รัฐบาล” ซึ่งถือว่าเป็นผู้ทำหน้าที่สาธารณะและเป็นเครื่องจักรที่รับปฏิบัติสนองเจตนารมณ์ของสาธารณชน จึงกล่าวได้ว่ากระทรวง ทบวง กรม ตลอดจนส่วนราชการต่างๆ ที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ รวมทั้งคนงานย่อมเป็นส่วนหนึ่ง

^{๑๔}สุพจน์ บุญวิเศษ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๓๗), หน้า ๓๕-๓๗.

ของรัฐบาลทั้งสิ้น และการมีรัฐบาลขึ้นจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในรัฐ ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน และเพื่อป้องกันการรุกรานจากรัฐอื่น ตลอดจนการใช้ความยุติธรรมแก่ประชาชน

๔. อำนาจอธิปไตย และความเป็นอิสระหรืออำนาจอธิปไตยภายนอก (Sovereignty and Independence) อำนาจอธิปไตยคือ อำนาจอสูงสุดหรืออำนาจทางกฎหมายที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จเด็ดขาด การมีอำนาจอธิปไตยทำให้รัฐบาลมีความแตกต่างไปจากองค์การสังคมอื่นๆ อธิปไตยแบ่งเป็น ๒ ชนิด ประกอบด้วย

๑) อธิปไตยภายใน (Internal Sovereignty) หมายถึงอำนาจอสูงสุดทางกฎหมายเหนือบุคคลทั้งหลายตลอดจนเจ้าหน้าที่ภายในรัฐ

๒) อธิปไตยภายนอก (External Sovereignty) คืออำนาจอหน้าที่ที่เป็นอิสระจากการควบคุมภายนอก ซึ่งในความหมายทั่วไป หมายถึงอธิปไตยไม่มีขอบเขตทางการจำกัดของกฎหมาย แต่อำนาจสาธารณะ ปฏิบัติหน้าที่ผ่านองค์การหรือเครื่องมือสาธารณะ และต้องอยู่ภายในกรอบการปฏิบัติตามควรและถูกจำกัด

จากองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นตัวชี้ให้เห็นชัดว่า รัฐที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประชาชน และค่อยๆ ขยายออกเป็นวงกว้างจนกลายเป็นสังคม เป็นรัฐในที่สุด และด้วยองค์ประกอบทั้ง ๔ ที่ทำให้รัฐกลายเป็นรัฐที่สมบูรณ์ เพราะความเป็นรัฐจะขาดองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้ไม่ได้ ถ้าหากขาดประการใด รัฐนั้นก็จะเป็นรัฐที่ไม่สมบูรณ์ และไม่ได้รับการยอมรับ หรือการรับรองจากรัฐอื่น

๓. ความหมายของหลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา

อธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ แบ่งออกเป็น ๓ อย่าง^{๑๕} คือ

๑) อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปารภทนเป็นประมาณ

๒) โลกอธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปารภทนิมขของโลก เป็นประมาณ

๓) ชัมมาอธิปไตย ความที่ธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปารภทความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรม เป็นประมาณ

^{๑๕}ที่.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑. ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๐๑.

ผู้เป็นอัครตาริปก พึงใช้สติให้มาก ผู้เป็นโลการิปก พึงมีปัญญาครองตน และรู้พิณิจ ผู้เป็นธรรมาริปก พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม ผู้เป็นหัวหน้าหมู่เป็นนักรบครอง พึงถือธรรมาริปไตย

อธิปไตย แปลตามตัวอักษรว่า “ความเป็นใหญ่” ในทางการปกครองหมายถึง อำนาจสูงสุด (Sovereignty) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบัน ซึ่งจะขาดเสียมิได้ พระพุทโธเจ้านำคำนี้มาอธิบายความหมายการปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ก็สามารถนำมาอธิบายในเชิงการปกครองได้^{๑๖}

อธิปไตย มาจากคำว่า อธิปไตยยะ แปลว่า การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่ศัพท์นี้มาจาก อธิ+ปา+ติ อธิ แปลว่ายิ่งใหญ่, ปา แปลว่าคุ้มครอง, ส่วน ติ เป็นปัจจัย มีความหมายเป็นเพียงให้ศัพท์ที่ว่ามานี้เป็นนาม รวมทั้งหมดได้ศัพท์ว่า อธิปติ แล้วแปลงเป็น อธิปไตยยะ และในที่สุดก็กลายมาเป็น อธิปไตย ซึ่งคำว่าความเป็นใหญ่นี้เป็นความหมายที่กว้างเกินไป และในพระไตรปิฎกเพียงระบุคำว่าอธิปไตยไว้ก็เป็นลักษณะของการตั้งกรอบในเรื่องแนวคิดที่เน้นถึงหมวดธรรมเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งจุดเริ่มต้นของเรื่องนี้มีในสังคิติสูตร ว่าด้วยการสังคายนา ที่พระสารีบุตรได้ปรารภถึงนิครนถ์นาฏบุตรที่ได้ถึงแก่กรรม ณ กรุงปาวา แล้วพวกนิครนถ์แตกแยกกันเป็น ๒ พวกบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน จนทำให้เหล่าบริษัทที่เป็นคฤหัสถ์ต่างเบื้อหน่าย ก็เพราะธรรมวินัยที่ไม่ชัดเจน ดังนั้นพระสารีบุตรจึงนำมาเปรียบเทียบกับธรรมวินัยของพระพุทโธเจ้าที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่โดยมีสังคิติหมวด ๓ ที่กล่าวถึงอธิปไตย ๓ อยู่ด้วย^{๑๗}

อธิปไตย แท้ที่จริงต้องเพิ่มคำว่า “อำนาจ” เข้าไปอีกคำหนึ่งเพื่อให้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อรวมคำทั้งสองเข้าด้วยกันจึงได้ความว่า อำนาจอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ไม่มีอำนาจอื่นใดในรัฐอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย หรือใหญ่กว่าอีกแล้วเพราะถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดแห่งรัฐ รูปแบบที่พระพุทโธเจ้าทรงประทานอำนาจอธิปไตยให้แก่สงฆ์ หรือมอบความเป็นใหญ่ หรือให้สงฆ์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนนั้นนับว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับกลุ่มภิกษุหรือสงฆ์ทำได้มอบให้กับภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเข้ามาบริหารจัดการโดยเด็ดขาดไม่ แต่บางครั้งในการทำภารกิจบางประการ กลุ่มสงฆ์อาจมอบอำนาจให้กับตัวแทนหรือมอบให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมาทำหน้าที่ได้^{๑๘} เช่น การแต่งตั้งพระภัตตุงเทรค์ (พระผู้แจกภัตตอาหาร) เสนาสนบัญญัติปากะ ฯลฯ พระภิกษุผู้รักษา

^{๑๖} ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทโธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สัมคิติสาริณ, ๒๕๕๐), หน้า ๖๙.

^{๑๗} ทวี ผลสมภพ, **ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔), หน้า ๖๔-๖๕.

^{๑๘} จันธิมา เกษแก้ว, **การเมืองการปกครอง**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖.

เรือนคลัง ภิกษุผู้รับจีวร ภิกษุผู้แจกจีวร ภิกษุผู้แจกข้าวต้ม ภิกษุผู้แจกผลไม้ ภิกษุผู้แจกของเคี้ยว ภิกษุผู้แจกของเล็กน้อย ภิกษุผู้แจกผ้า^{๑๙} ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่ผ่านกระบวนการ หรือเป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งสิ้น

อริปไตย แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ ไม่ได้หมายความว่า เป็นใหญ่เหนือเวทดา อินทร์ พรหม ที่ไหน แต่เป็นใหญ่ เป็นอิสระ เพราะตัวเองช่วยตัวเองได้ ยิ่งแถมรัฐบาลได้เก็บภาษีรายได้จากผลประโยชน์ที่เราแสวงหามาด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็เป็นใหญ่ คนทั้งหลายมารวมกลุ่มกันเข้า เรียกว่า ประชา เมื่อประชามีแต่ผู้เป็นใหญ่ จึงรวมความว่าเป็น ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแผนการสร้างประชาธิปไตยให้มีในบ้านเมือง^{๒๐}

หลักอริปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษาระเบียบของหลักอริปไตยตามแนวพระพุทธศาสนานั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสังฆิตติสูตรว่า อริปไตยมีอยู่ ๓ ประเภท คือ ๑) อัตตาริปไตย คือการถือตนเองเป็นใหญ่ ๒) โลกาธิปไตย คือการถือความนิยมของหมู่ชนเป็นใหญ่ และ ๓) ธรรมาริปไตย คือการถือธรรม ความถูกต้อง ดีงาม และเหตุผลเป็นใหญ่ หลักอริปไตยทั้ง ๓ ประเภท พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องธรรมาริปไตยว่าเป็นหลักอริปไตยที่ควรทำให้เกิดมีขึ้นในตนและสังคม เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของสังคม

ทั้งนี้หลักอริปไตยทั้ง ๓ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสอนพระสาวกเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมเท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องของการเมืองการปกครอง แต่ก็สามารถที่จะประยุกต์ใช้ได้ เพราะจุดประสงค์ที่พระพุทธองค์ตรัสหลักธรรมนี้คือ สอนให้มนุษย์รู้จักใช้สติเป็นตัวนำหน้า ใช้ปัญญาเป็นตัวปฏิบัติ และใช้ธรรมะ เป็นหลักยึด ซึ่งหลักคำสอนเตือนให้มนุษย์มีสติ ก่อให้เกิดปัญญาที่ถูกต้อง เพราะเหตุของความไม่สงบ ความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ มักเกิดจากการใช้ความเก่ง ความกล้า ความสามารถในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยไม่ได้ใช้สติไตร่ตรองให้รอบคอบก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลคือทำให้มีความเห็นผิด พอได้สติภายหลังก็สายเกินไป เพราะก่อความผิดความชั่วไปแล้ว

๔. อริปไตยในสังคมไทยกับอริปไตยในพระพุทธศาสนา

ในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเกี่ยวกับหลักอริปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา และอริปไตยในสังคมปัจจุบัน โดยจะนำเสนอในเชิงลักษณะของการเปรียบเทียบ ดังนี้

^{๑๙}ดูรายละเอียดใน วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๒๖/๑๕๔-๑๕๕.

^{๒๐}<http://www.geocities.com/thaniyo>. (๒๐ กันยายน ๒๕๕๒).

คำว่า “อธิปไตย” แท้ที่จริงต้องเพิ่มคำว่า “อำนาจ” เข้าไปอีกคำหนึ่งเพื่อให้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อรวมคำทั้งสองเข้าด้วยกันจึงหมายความว่า อำนาจอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดใน การปกครองประเทศ ไม่มีอำนาจอื่นใดในรัฐอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย^{๒๑} หรือใหญ่กว่าอีกแล้ว เพราะถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดแห่งรัฐ และอำนาจอธิปไตยทั่วไป มีอยู่ ๓ ประการ คือ อำนาจ นิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ

หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา คือ ความเป็นใหญ่ ความเป็นผู้มีอำนาจและใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม โดยยึดธรรมเป็นใหญ่ในการทำกิจต่างๆ รูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงประทาน อำนาจอธิปไตยให้แก่สงฆ์ หรือมอบความเป็นใหญ่ หรือให้สงฆ์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนนั้น นับว่าเป็นการกระจายพระราชอำนาจให้กับกลุ่มภิกษุ ซึ่งมีได้มอบให้กับภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเข้ามาบริหารจัดการโดยเด็ดขาด แต่บางครั้งในการทำภารกิจบางประการ กลุ่มสงฆ์อาจมอบอำนาจให้กับตัวแทน หรือมอบให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมาทำหน้าที่ได้ เช่น การรับสังฆทาน, ภัตตุงเทศก์, การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น

๔.๑ ในพระพุทธศาสนามีสังฆาธิปไตย

คำว่า สังฆาธิปไตย ซึ่งมาจากคำว่า สังฆ+อธิปไตย เมื่อรวมสองคำนี้เข้าด้วยกันแล้วได้ความหมายว่า สงฆ์เป็นใหญ่ หรือสงฆ์มีอำนาจเป็นใหญ่ในองค์กร ถ้ายอมรับว่าระบอบการปกครองที่เรียกว่า สังฆาธิปไตยเป็นทฤษฎีหนึ่ง ก็หมายความว่าสังฆะ หรือกลุ่มชนที่เป็นพระภิกษุและพระภิกษุณี ย่อมอยู่ภายใต้อำนาจของสงฆ์หรือ ถ้าต้องการความชัดเจนก็ต้องระบุว่าสงฆ์มีอำนาจ สงฆ์เป็นใหญ่ ไม่ใช่ของภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง แต่อำนาจสงฆ์เป็นใหญ่นี้ มีแนวโน้มไปทางมัชฌิมาสังฆาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยแบบทางสายกลาง^{๒๒} คือไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง หรือเอียงซ้ายเอียงขวา

สังคมา หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ สิ่งที่เป็นคือ กฎระเบียบสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมา เรียกว่า คีล หรือวินัย (Discipline) พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเรื่องนี้เป็นพิเศษ ดังที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติหลักพระธรรมวินัยไว้สำหรับพระสาวกของพระองค์ในการอยู่ร่วมกัน เช่น ทรงบัญญัติคีล ๕ สำหรับอุบาสกอุบาสิกา คีล ๘ สำหรับฆราวาสที่ปฏิบัติธรรม คีล ๑๐ สำหรับสามเณร และคีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุ เป็นต้น ดังนั้นคีลจึงเป็นบรรทัดฐาน (Norms) สำหรับควบคุมสมาชิกในสังคมาให้ดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติ ไม่ทำให้สังคมาเดือด

^{๒๑}จันทิมา เกษแก้ว, การเมืองการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖.

^{๒๒}พระคัมภีร์ อคคปญญ, พระพุทธศาสนากับหลักประชาธิปไตย, หน้า ๔ [ออนไลน์], แหล่งที่มา,

ร้อนและไร้ระเบียบ ดังนั้นการทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขจึงเป็นเป้าหมายประการหนึ่งของ พระพุทธศาสนา

รูปแบบสังคมในอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนา คือ สังคมสงฆ์ (Buddhist Sangha or Buddhist Order) พระพุทธเจ้าทรงสถาปนาสงฆ์ เพื่อเป็นแบบอย่างแห่งสังคมที่พึงปรารถนา อันเป็นสังคมแห่งความสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน สมาชิกในสังคมมีความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สมาชิกในสังคมสงฆ์ จึงดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับสมาชิกในสังคมอื่นๆ ได้ปฏิบัติตาม ฉะนั้น สังฆรัตนะ หรือรัตนะ คือพระสงฆ์อันเป็นหนึ่งในรัตนตรัยของพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงสังคมอันประเสริฐ สังคมที่เพียบพร้อมด้วยสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ สังคมที่มีสันติภาพอันเกษม ซึ่งเป็นสังคมที่มนุษย์ในโลกต้องการอย่างแท้จริง

แม้ระบอบการปกครองนี้จะมีในเฉพาะหมู่สงฆ์เท่านั้น แต่เป็นสงฆ์ในสมัยพุทธกาลที่ยังมีรูปแบบและอุดมการณ์ แม้ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาจะได้แผ่ขยายพุทธธาดินจักรไปสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทำให้ระบอบการปกครองสงฆ์ที่มีอยู่ดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไปบ้างขึ้นอยู่กับนิกายนั้นๆ หรือวัฒนธรรมการเมืองการปกครองของประเทศนั้นๆ

๔.๒ สังคมไทย : สภาพปัญหาและทางออก

สังคม (Society) คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกัน อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างเต็มไป ด้วยความหมายและความเข้าใจ ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม เช่น ผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยตรง เช่น คำสอนสำหรับที่ ดำรงสถานภาพต่างกัน ย่อมมีหน้าที่ต่างกัน^{๒๓} เป็นต้น

William Graham Sumner อธิบายว่า สถาบันสังคมประกอบด้วยแนวคิดต่างๆ เช่น ลัทธิ ความเชื่อ จินตนาการ ความสนใจ กับโครงสร้าง โครงสร้างนั้นเป็นกรอบหรือเป็นเครื่องมือ และมีโครงสร้างที่มีการแสดงบทบาทหน้าที่จำนวนหนึ่ง ได้ถูกกำหนดให้ร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้แต่ละอย่าง โครงสร้างนั้น ยึดเอาความคิดต่างๆ ไว้รวมกันอย่างเหนียวแน่น และมีกรอบหรือเครื่องมือที่จะถูกนำมาใช้ เพื่อนำความคิดเหล่านี้มาสู่โลกแห่งความจริง และโลกแห่งการกระทำ โดยวิธีการที่จะสนองตอบความสนใจของบุคคลในสังคม

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาจำนวนมาก ที่เป็นปัญหาเสื่อมโทรมทางสังคม เช่นอบายมุข โดยเฉพาะเรื่องของยาเสพติด การพนัน และการประพฤติดิฉิบวิปริตทางเพศ เป็นต้น ตลอดจนการทุจริต

^{๒๓}จันงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓.

คอร์ปชั่นต่างๆ เป็นปัญหาในระดับชาติ ซึ่งบุคคลในสังคมจะต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ ควรต้องสร้างสรรค์สังคมใหม่ ให้เปลี่ยนไปจากเดิมที่ไม่ดี เพื่อใช้เป็นแนวทางที่ถูกต้อง^{๒๔}

ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรง ได้แก่การเบียดเบียนและการทำลาย ความขัดแย้งในทางสังคม การต่อสู้ การข่มเหง การเอาวัดเอาเปรียบต่างๆ ตลอดจนทำลายกัน เป็นปัญหาของสังคมอีกด้านหนึ่ง ซึ่งมีมาก ปัญหาทั้งสองด้านนี้สัมพันธ์กัน ความเสื่อมโทรม และการเบียดเบียนรุนแรงต่อกัน เป็นปัจจัยที่อิงอาศัย ส่งเสริมหนุนซึ่งกันและกันให้ทวีเพิ่มพูนยิ่งขึ้น เราต้องมองดูศาสนาและจริยธรรมที่จะนำมาพัฒนาตัวบุคคลโดยสัมพันธ์กับปัญหาสังคมว่าจะช่วยทำให้คนพัฒนาขึ้น ในลักษณะที่แก้ปัญหาคอมได้หรือไม่ โดยที่ตัวบุคคลเองก็ไม่ใช่เหตุที่ทำให้เกิดปัญหาคอมเหล่านั้น แต่เป็นผู้ที่จะไปช่วยพัฒนาสร้างสรรค์สังคมต่อไป

๔.๓ สถาบันครอบครัว

สถาบันแรกของสังคมมีบทบาทในการเลี้ยงดูสมาชิกที่เกิดมาให้มีชีวิตอยู่รอด ครอบครัวหมายถึงกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยบิดามารดาและบุตร ซึ่งอาจจะเป็นจากสายโลหิตหรือจากการรับเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้

ตามหลักของพระพุทธศาสนา สถาบันครอบครัวจะดำรงเป็นองค์ประกอบหนึ่งแห่งโครงสร้างสังคมอย่างมั่นคงอยู่ได้ ก็โดยอาศัยสมาชิกอันเป็นส่วนประกอบของครอบครัว แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ครอบครัวประกอบด้วย สามีภรรยาและเมื่อมีบุตร สามีภรรยาเปลี่ยนสถานภาพเป็น บิดา มารดา การเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ต้องมีสมาชิกครบบริบูรณ์ คือ มีบิดา มารดา และบุตร ครอบครัวที่ไม่มีบุตร หรือขาดบิดาหรือมารดา คนใดคนหนึ่งไม่ถือว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์

ความมั่นคงของครอบครัว เริ่มต้นจากคู่แต่งงาน ซึ่งจะต้องมีความรัก ความเข้าใจกันเป็นพื้นฐาน และมีคุณสมบัติหลายอย่างที่เหมาะสม ดังปรากฏในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สมชีวิตธรรม ๔ ประการ คือ^{๒๕}

๑. สมสัทธา หมายถึง มีศรัทธาเสมอกัน มีความเคารพนับถือในศาสนาอย่างเดียวกัน หรือมีหลักการปฏิบัติในแนวเดียวกัน หรืออย่างน้อยปรับเข้าหากันได้ (To be matched in faith)

๒. สมลีลา หมายถึง มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติปฏิบัติ มีคุณธรรม จริยธรรม กิริยามารยาท สอดคล้องไปด้วยกันได้ (To be matched in moral conduct)

^{๒๔}ปาลุกถาธรรม ในการสัมภาษณ์เรื่อง “การส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมแก่เยาวชน” วันพุธที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๓๒ เวลา ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ น. ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

^{๒๕}อง.จตุก. (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐. (ดูเพิ่มในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๖.

๓. สมจาคา หมายถึง มีจาคะเสมอกัน คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีใจกว้าง ความเสียสละ ไม่ขัดแย้งกัน พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นเหมือนกัน (To be matched in generosity)

๔. สมปัญญา หมายถึง มีปัญญาเสมอกัน คือมีเหตุผลพอๆ กัน เข้าใจกันดีพูดจากันรู้เรื่อง และยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน (To be matched in wisdom)

อนึ่งพระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล มีได้สอนให้หนักถือศาสนาอย่างมกมาย การสอนให้เกิดศรัทธา จะสอนไม่ให้เชื่ออะไรง่ายๆ โดยจะสอนเรื่องศรัทธาอย่างมีปัญญา เช่น ในหลักเวสารัชชกรณธรรม ๕ คือ^{๒๖}

๑. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือและในการทำความดี

๒. ศีล หมายถึง มีความประพฤติถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ศีลธรรม

๓. พาหุสัจจะ หมายถึง ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก

๔. วิริยารัมภะ หมายถึง ปรารถนาความเพียร คือ การที่ได้เริ่มลงมือทำความเพียรพยายามในกิจการนั้นๆ อย่างมั่นคงจริงจัง

๕. ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ เข้าใจลึกซึ้งในเหตุผล ดี ชั่ว ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้จักจัดการ

การถือเหตุผล ตามหลักของเวสารัชชกรณธรรม คือ การถึงพร้อมด้วยศรัทธา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และถึงพร้อมด้วยปัญญา โดยรอบรู้สิ่งที่ควรรู้ เพราะต้องการให้บุคคลเชื่ออย่างมีเหตุผลและเห็นชัดด้วยตนเองแล้วจึงค่อยปลงใจเชื่อ การที่จะเชื่อสิ่งใดจะต้องลงมือพิสูจน์ทดลองให้เห็นจริงเสียก่อน มิใช่เชื่ออย่างมกมาย ปรากฏตามหลักกาลามสูตร ๑๐ อย่าง ดังนี้^{๒๗}

๑. มา อนุสุตเวน หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยฟังตามกันมา

๒. มา ปรมุปราย หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยนำสืบๆ กันมา

๓. มา อิติกิราย หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยตื่นข่าวลือ

๔. มา ปิฎกสมุปทาเนน หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยอ้างตำรา

๕. มา ตกุกเหตุ หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยนึกเดาเอา

๖. มา นยเหตุ หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยคาดคะเน

๗. มา อาการปริวิตกเกน หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยตรึกตามอาการ

^{๒๖} อัง.ปญจก. (ไทย) ๑๑/๓๐๐/๒๕๒. (ดูเพิ่มใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๖.

^{๒๗} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๑. (ดูเพิ่มใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๕.

๘. มา ทิฏฐินิซุฆานกุชุนติยา หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยชอบใจว่าตรงกับความเห็นของตน

๙. มา ภาพพรูปตาย หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อถือได้

๑๐. มา สมโณ โน ควุติ หมายถึง อย่าเชื่อถือโดยนับถือว่าท่านผู้นี้เป็นอาจารย์ของเรา

ในเรื่องความเชื่ออย่างมีเหตุผลนี้ยังเชื่อมโยงไปถึงเรื่องการถือฤกษ์ยามอีกด้วย แต่พระพุทธศาสนาสอนว่าการที่จะประพาศสุจริตหรือทำความดีในเวลาใด เวลานั้นย่อมเป็นฤกษ์ดีอยู่เสมอจึงไม่ให้ถือฤกษ์ยาม เพราะกุศลกรรมความดีงามเท่านั้นที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเจริญรุ่งเรืองได้ นอกจากนี้ การยึดมั่นในหลักเหตุผลในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายก็นับเป็นอนุตมการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงาน ในกรณีนี้เราอาจนำแนวความคิดตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาเป็นหลักปฏิบัติได้อย่างดี

๕. บทสรุป

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมโดยคำนึงถึงหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน การดำรงอยู่ในสังคมด้วยการยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมีสติ มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักเหตุผล ความถูกต้อง ความดีงามเป็นธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยธรรม เพราะเมื่อบุคคลมีธรรมพึงธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งกุศลกรรมความดีงามเท่านั้นที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเจริญรุ่งเรืองได้ ใช้ธรรมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันก็จะหมดไป เพราะบุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยเหตุผล ใช้ความถูกต้อง ความดีงาม และเมื่อคนใช้ธรรมในการดำเนินชีวิตแทนที่จะก่อปัญหาเพิ่ม กลับจะช่วยสร้างสรรค์สังคมพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น เป็นสังคมที่พึงปรารถนาของทุกคนในที่สุด สถาบันครอบครัวจะดำรงเป็นองค์ประกอบหนึ่งแห่งโครงสร้างสังคมอย่างมั่นคงอยู่ได้ ก็โดยอาศัยสมาชิกอันเป็นส่วนประกอบของครอบครัว แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

ภาษาบาลีและภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ ๒๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม : โรงพิมพ์ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพงแสน, ๒๕๕๖.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ทวี ผลสมภพ. **ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.

จันทิมา เกษแก้ว. **การเมืองการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐.

บรรพต วีระลัย และสุขุม นวลสกุล. **แนวคำบรรยายรัฐศาสตร์ทั่วไป**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, มปป.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สัมคคีส์การ์น, ๒๕๔๐.

พระมหาบุญเพียร ปญญวิริโย (แก้ววงศ์น้อย). **แนวคิดและวิธีขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ไพโรจน์ ชัยนาม. **สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑.

วิชญ์ เกรียงาม. **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓.

สนธิ เตชานันท์. **พื้นฐานรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๓.

สุพจน์ บุญวิเศษ. **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๓๗.

รุจิรา เตชางกูร. และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ. **หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

อานนท์ อากาศิรม. **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

(๒) บทคววม

พระคัมภีร์ อคคปญโย. **พระพุทศานากับหลักประชาธิปไตย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.koomphai.com, <http://www.geocities.com/thaniyo>. [๒๐ กันยายน ๒๕๕๒]

(๓) วิทยานิพนธ์

มนตรี ธีรธรรมพิทักษ์. “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐.